

XX əsrin faciəsi - Xocalı soyqırımı

“Ruhum Xocalıda ölüb, cismim 27 ildir acılarla yaşayır”

Aradan 27 il keçib. Amma o danışdıqca sanki dəhşətli acıları sən də yaşayırsan. Çəkdiyi işgəncələrdən nitqində yaranan qüsurlar, çöhrəsindəki kədər, iztirab Xocalı soyqırımının dəhşətli mənzərəsini canlandırır göz önündə. Elə bir dəhşətli film səhnəsi yoxdur ki, orada onun yaşadığı acılar nümayiş olunsun. Lakin o, erməni vandalizminin qurbanı kimi həmin acıları hər gün yaşayır.

26 gün erməni əsirliyində dəhşətlər yaşayan, o gecə anası, həyat yoldaşı və azyaşlı əkiz oğlanları erməni vəhşilərinə əsir düşən Hüseynağa Quliyev vandalizmin canlı şahididir. 26 rəqəmi onun üçün ən uğursuz, qara təqvim günüdür. Çünki fevralın 26-da, Xocalı yerlə yeksan edilib, qız-gəlini, qocası-gənci əsir götürüləndə Hüseynağa 26 yaşında idi və düz 26 gün əsirlikdə görünməmiş işgəncələr yaşayıb. Xocalı soyqırımını baş verən gündə özünü müdafiə taborunun post komandiri olan Hüseynağa nə qədər ağır olsa da, 27 il öncə yaşadığı dəhşətləri belə xatırlayır:

atalarının, qardaşlarının qəbirlərinin üstündə qurban kəsirdilər. Mən elə döyülmüşdüm ki, heç kim məni götürmürdü. 17 yaşlı qaynım Cavan Orucovu da aparıb öldürdülər. Bir gün məni də qadınlara təhvil vermək istəyirdilər, amma məni götürmədilər ki, bunu istəmirik, bu, artıq ölüdür. Çünki çənəmi, burnumu, qabırğamı, ayaq barmaqlarımı sindirmişdilər.

Qayınatam deyirdi ki, hərbiçiləri dəyişmək istəyirlər, deyək, səni də dəyişsinlər. Razi olmurdu ki, ölərəmsə, burda öləcəm. Siz gedərsiz, deyərsiz ki, bizə görə öldü. Cavanlardan bir mən qalmışdım, bir də Faiq adlı bir oğlan. Onu bayıra çıxarıb 32 güllə ilə öldürdülər.

Edik adlı erməni məni də güllələmək istəyirdi. O, silahı ağızıma necə soxdusa, bütün dişlərim qırılıb töküldü. Dedi ki, bayıra çıxarın, güllələyəcəm. Mən çıxanda gördüm ki, Faiq hələ can verir. Dedim, icazə verin onun çiyini divara söykəyim, canını tapşırırsın. Razılaşırdılar. Amma yanıma bir erməni gəldi. Faiqin çiyini divara söykəyəndə yapışdım erməninin silahından. Silahı əlindən almışdım ki, arxadan başıma armaturları vurdular. Bu vəziyyətdə məni o qədər döydülər ki...

Anamın isti nəfəsini duyub yenidən dirildim

Başımı kəsmək istəyirdilər. Məni aparanda elə biliblər ki, artıq ölmüşəm. Ona görə də qarın üstünə atıb geri qayıdıblar. Sonra kimsə məni götürüb getirmişdi girovların saxlanıldığı yere. Çox döyüldüyümdən özümədən getmişdim. Girovluğun 26-cı günündə gəlib soruşdular ki, Hüseynağa kimdir? Əlimi qaldırıb deyə bilmədim ki, mənəm. Halım yox idi. Yanımda olanlar məni göstərdilər. Dedilər ki, onu dəyişdirmək istəyirlər. Gördülər çox pisəm, dedilər, eybi yox, dəyişdirilənə kimi sağ qalsın. Məcbur etdilər ki, özüm yeriyim.

Dəyişdirilən zaman çox yeriyə bilmədim, bir neçə addım getdikdən sonra yerə yıxıldım. Öldüyümü zənn edib məni Ağdam morquna aparıblar. Anamla dayım məni orada tapıblar. Dayım mələfəni qaldırıb üzümə baxıb bağlayıb. Üzümə işiq düşdüyünü hiss edirdim, amma səsimi çıxara bilmirdim. Anam mənimlə vidalaşmaq üçün üzünü üzümə dayayanda görüb ki, nəfəsim gedib-gəlir. Bu anda “balam sağdır” deyə bərkdən qışqırıb...

Məni dərhal Bakıya aparıblar. Xəstəxanada olanda deyiblər ki, bir neçə gün ömrü qalıb. Amma Tanrı mənə ikinci ömür verdi. Həyat yoldaşımı əsirlikdə dəyişərkən isə onlara lazım olan erməninin adını yazıb vermişdilər ki, əgər bizimkilər o erməniyi verməzlər, oğlanlarımız geri qaytarılmayacaqlar. Çox şükür ki, uşaqlarımı da geri ala bildik.

Urək dağlayan fikirləri həm söyləmək, həm də dinləmək faciəni yenidən yaşamaq kimidir. Hüseynağanın yaşadığı dəhşətli işgəncələr, ailəsinin çəkdiyi məşəqqətlər erməni vandalizminin əyani təsdiqidir. Təkcə bir gəncin yaşadığı Xocalıda törədilən qətləmin dünyanın ən ağır soyqırımlarından biri olduğunu təsdiq edir.

Her gün bu ağır-acı ilə yaşayın Hüseynağanın birçə arzusu var - tökülən qanlar yerdə qalmasın.

Fərizə ƏHMƏDOVA,
Ağaəli MƏMMƏDOV (foto),
“Azərbaycan”

Artıq faciənin qarşısını almaq mümkün deyildi

- Ailənin tək oğlu idim. Evlənmişdim və iki yaş yarımında olan əkiz oğlanlarım var idi. O dövrdə evin tək oğlu əsgərliyə aparılırdı. Amma 1988-ci ildən könüllü olaraq özünü müdafiə taboruna qoşulmuşdum. Tofiq Hüseynovun rəhbərlik etdiyi könüllülərdən ibarət taborda post komandiri təyin olunmuşdum. Həmin vaxt Xocalının icra başçısı olan Elman Məmmədov əhalini qorumaq üçün əlindən gələni edirdi. Bütün günü postda dururdum. Tapşırıq verilmişdi ki, əhalinin təşvişə düşməməsi üçün kimsə ailəsinə Xocalıdan çıxarmasın.

Fevralın 25-i axşam postda idim. Ermənilər Xocalını mühasirəyə almağa başladılar. Axşam dəhşətli atışmalar başladı. Elə vəziyyət yaranmışdı ki, başımızı səngərdən çıxara bilmirdik. Evlər od tutub yanırdı. Artıq faciənin qabağını almaq mümkün deyildi. Hamı qaçırdı. Məcburən geri çəkilməli olduq. Əlimizdəki avtomat silahlarla hücum keçən tanklara, PDM-lərə qarşı nəşə edə bilməzdik. Bizim kəndimizdə Məhsəti türklərinin şəhərciyi var idi, oranı yarım saata yerlə yeksan etmişdilər.

Qoca, uşaq fərqi yox idi, hamısını tankla əzirdilər. Tez ailəmin yanına qaçdım. Evə çatdım ki, kimsə yoxdur,

camaata qoşulub qaçmışdılar. Kəndin ayağında onları tapdım. Silahım, ehtiyat güllələrim, qumbaralarım da var idi. Qar yağdı. Bayırda dayanmaq mümkün deyildi. Dedilər ki, Ağdama keçmək üçün ermənilər xocalılara dəhliz verəcək. Ancaq tələ olduğunu düşünüb meşə tərəfə üz tutduq. Ailəmlə birgə Qarqar çayına doğru getdik. Ermənilərə inanıb təxminən mindən çox xocalılı yuxarı qalxdı. Camaat bizdən yarım saat olardı ki, aralanmışdı, birdən güclü atəş səsləri eşidildi.

Təslim olmamaq üçün hündür qayadan özümü atdım

- Bir az getmişdik ki, atışma başladı. Uşaqları qoyub ön tərəfə qaçdım. İnsanların yarısını ermənilər orada güllələdilər. Bir neçəsi özünü qayadan atmışdı. Ermənilər hər tərəfdə pusqu qurmuşdular. Bizi mühasirəyə alıb, təslim olmağımızı istədilər. Fikirləşdik ki, təslim olsaq da, vuruşsaq da, onsuz da öləcəyik. Mən oradan sağ çıxmaq istəyirdim. Ona görə də silahımı atmadım. Qarşımızda kiçik qaya var idi, önümüzə də üç erməni dayanmışdı. Yanımda dayanan Məhəmməd kişiye dedim ki, yerindən tərpənmə, yoxsa vuracaqlar. Kişi qorxdı, özünü qayadan atmaq istə-

yəndə ermənilər onu vurdular. Cəsədi dağdan aşağı yuvarlandı. Ermənilər elə bildilər ki, Məhəmməd kişi təkdir. Qayanın arxasından çıxıb həmin 3 ermənidən birini vurdum. Digərləri dərhal gizləndi. Sonra elə keçməyim deyə özümü qayadan aşağı atdım. Qaya çox hündür idi. Yerdəki qarın çox olması hesabına sağ qaldım.

Özümə gəlib meşəyə tərəf hərəkət etməyə başladım. Meşəyə çatmağa 50-70 metr qalmış necə güllə atdırsa, yer ayağımın altından sanki gətirdi. Ayılında gördüm ki, üz-gözümde qan yoxdur. Amma ayağımdan qan axırdı. Sən demə, hər iki ayağıma qəlpə dəşib keçib. Birtəhər meşəyə tərəf getmək istəyirdim ki, ermənilər məni görüb vurdular. Bundan sonra heç nə hiss etmədim.

Elə biliblər ki, ölmüşəm, məni ocağın üstünə atıblar

- Ayılında gördüm ki, ətrafım ermənilərdi, məni girov götürüblər. Orada dünyanın müxtəlif yerlərindən gəlmiş ermənilər də vardı. Suriya, Livandan olan ermənilər bizim dildə təmiz danışdılar. Ermənilər əvvəlcə məndən soruşdular ki, hərbiçisən? Dedim, yox, fəhləyəm. İnanmadılar və huşum itənə kimi məni döydülər.

Ayıldım ki, səhərdir. Donuz fermasında, qayınatam, uşaqlarım, ailəm də burada idi. Gördüm ki, əynimdə forma yoxdur. Sən demə, ermənilər məni öləndən qədər döyüblər və elə biliblər ki, ölmüşəm, məni yan ocağın üstünə atıblar. Qayınatam məni xilas edib, əynimi dərhal soyundurublar. Elə vəziyyətdə düşmüşəm ki, yanmağımdan da xəbərim olmayıb. Əlim-ayağım yanımışdı.

Səhər yenidən gəlib məni sorğusual etməyə apardılar. Soruşurdular ki, “icra başçısı Elman Məmmədov, Tofiq Hüseynov, Əlif Hacıyev sizinlə birlikdə idi?” Mən də deyirdim ki, onları tanımıram. Bilirdim ki, ermənilər onları axtarırlar.

Əsir oğlanları aparıb qurban kəsirdilər

- Hər gün saatlarla mənə işgəncə verirdilər. Daşla, armaturla sümüklərimə elə vururdular ki... O qədər döyülmüşdülər ki, gözlərim görmürdü. Döyüldükdən sonra bayırdakı buzun üstünə atırdılar. Aldığım zərbələrin ağrısı həmin buzun yangısı qədər mənə acı çəkdirmirdi. Buz məni kəsirdi, alışıb yanırdım. Kənardan baxıb güldürdülər.

Erməni qadınlar gəlib cavan və bir az salamat əsirlər arasında özlərinə qurban seçirdilər. Onları aparıb